

BİLDİRİ**SAĞLIKTA DÖNÜŞÜMÜN EKONOMİ POLİTİK DEĞERLENDİRMESİ***

İzzettin ÖNDER**

SUNUCU- Prof. Dr. İzzetin Önder 1940 Erzurum doğumludur. Lisans ve doktora eğitimini İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesinde tamamlamış, doçentlik ve profesörlük unvanını da yine aynı yerde almıştır. Meslek yaşamının değişik dönemlerinde İngiltere, Japonya, Amerika Birleşik Devletleri ve değişik üniversitelerde bulunmuştur. "Maliye Teorisi ve Maliye Politikası" konularında çok sayıda kitap ve makalesi bulunmaktadır. Halen, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Maliye Bölümünde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır.

Prof. Dr. Sayın İzzettin Önder 2005 yılında Nusret Fişek Halk Sağlığı Bilim Ödülüne layık görülmüştür. Konuşmalarını yapmak üzere kendilerini kürsüye davet ediyorum. (Alkışlar)

İZZETTİN ÖNDER- Değerli izleyiciler; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Çok değerli Hocamız Prof. Dr. Nusret Fişek'i anma merasiminde bana söz hakkı verildiği için çok teşekkür ediyorum. Geçen yıl böyle bir ödüle layık görülmüş olmamdan dolayı da çok büyük bir mutluluk duymaktayım. Umuyorum, şimdiye kadarki çalışmalarımın olduğu kadar, bundan sonraki çalışmalarımın da bu saygın ödüle layık olabilirim. Bundan sonraki çalışmalarımın da Sayın Hocamızın yolundan yürümeye devam etmeye çalışacağım.

Benim konuşmam iktisadi alanda olacak, zira benim çalışma alanım iktisat ve maliyedir. Bu yapı ve yaklaşımla tıp dünyasına mensup dinleyici grubuna konuşmak, hem zor, hem de kolay. Zor, çünkü alanlarımız çok farklı, bilgi alanlarımızı ve yaklaşımlarımızı birbirine uyarlamak çok

zor! Ama, böyle bir grupla iletişim kurmak aynı zamanda kolay da, zira ben kendi alanımda konuşurken, ilginizi çekebileceğim noktaları dikkatinize sunabileceğimi düşünüyorum. Böyle bir iletişim kurmaya çalışırken, anlatmadığım veya iletişim kuramadığım yer varsa, konuşmanın sonunda bu alanları tartışmaktan mutlu olurum. Sanıyorum burada, konuşma sonunda tartışma geleneği var, geçen yıl da konuşmayı izleyen bir tartışma ortamı yaşanmış idi.

Hocamız Fişek ile, haddim olmayarak, ancak sadece akademik camiada bulunan bir insan olarak, paylaştığımız bir alan var. Fakat, hoca ile örtüştüğümüz yerler pek fazla yok gibi geliyor. Fişek Hoca, Türkiye Cumhuriyeti'nde sanayileşmenin ve burjuvazinin henüz tam olarak ortaya çıkmadığı, sınıfsal olguların henüz netleşmediği dönemde, halka hizmet projelerini, doğrudan sermayenin hizmetinde olduğunu düşünmediğimiz bir olağanüstü iradenin, yani askerî idarenin işbaşında olduğu dönemde, büyük bir dirayet ile halka hizmet projelerinin yaşama geçirilmesi yönünde büyük bir çaba verdi ve bunların projelerinin gerçekleştirilmesini sağladı.

Sayın Fişek ailesinden ve bütün camiadan özür dileyerek, salt akademik bir yaklaşımla ve yanlış anlaşılmayacağını düşünerek söylüyorum ki, rahmetli Fişek Hoca bugün, doğal olarak, aynı coşku ve duyguyla çalışıyor olsaydı dahi, bütün bu projelerinde ne kadar başarılı olurdu, bunu bilemiyorum doğrusu!

Burada şunu söylemek istiyorum: Tıp dünyasında şu anlaşıldı ki, hastalıkların, daha doğrusu biyolojik varlıkların genetik yapısı anlaşıldıkça, hastalıkların tedavisi de kolaylaşır, hatta olası olabilir. O nedenle olmalı ki, günümüzde genetik araştırmalarına büyük ümitler bağlanmış durumda. İşte, tıp dünyasına analojik olarak, sosyal yaşamın işleyiş kurallarını da tıp dünyasında olduğu gibi, sosyal genetik yaklaşımı ile çözümlenmeye çalışırsak,

*TTB Prof. Dr. Nusret Fişek Etkinlikleri 3 Kasım 2006 tarihindeki etkinlik kapsamında Sağlıkta Dönüşümün Ekonomi Politik Değerlendirmesi konferansında sunulmuştur.

**İstanbul Üniversitesi İktisat Bölümü, Öğretim Üyesi

sosyal alandaki oluşumları ve dönüşümleri daha iyi anlayabiliriz. Böyle bir anlayışla, toplumsal güç ilişkilerini de daha net olarak görebilir, hangi dönemlerde nelerin yapılabileceğini ya da yapılamayacağını, belirli olasılıkla, düşünebiliriz. Bu yaklaşım birey çabasını küçültmeye değil, ama bireyi ve ürünü, bilimsel bir yaklaşımla, toplumsal bağlamda, toplumsal-bireysel ürün kompozisyonu olarak görmeye yöneliktir.

İktisadi yaşamın, daha doğrusu sosyal yaşamın genetik yapısını çözümleyip anladığımızda, toplumsal dönüşümleri daha net olarak görebiliyoruz. Çünkü, böyle bir bakış açısında, toplumsal güçlerin şekillenmesi ile oluşan toplumsal taleplerin niteliğini ve bu taleplere yanıt oluşturabilecek çözümlere toplumun izin kısıtını algılayabiliyoruz. Ancak, böyle bir toplumsal çözümleme ile yapılan yaklaşımda, oluşan olguların değerlendirilmesi anlamlı ve sağlıklı olabilmektedir. Bilimsel yaklaşımlar, abartılardan ve uçlardan uzak oldukları sürece, oluşumların gerçek niteliği ve koşulları hakkında bize net görüntü verir. Bu yaklaşıma bir örnek olarak şu ilginç anımı nakledeyim. Rüştü Saraçoğlu bir konuşmasında, ilk Merkez Bankası Yasası'nın günümüzdeki yasadan çok daha olumlu olduğunu söyledi. Bu saptama çok doğaldır, çünkü, o dönemlerde bugüne göre çok daha güzel bir ortam vardı, o dönemde bu denli güçlü burjuvazi yoktu. Bugün bir yasa çalışması yapıldığında tüm ilgili gruplar Ankara'da çadır kuruyor. İlaç fabrikalarından tutun, görüntüleme merkezleri sahipleri, vb gibi tüm ilgililer hangi yasanın neresine nasıl virgül konulacağını, nereye hangi maddenin ekleneceği ya da çıkarılacağını hükümet çevrelerine dikte ettiriyorlar. Güçlü çıkar çevreleri bu süreci çalıştırırken, bizler de yasanın yasama organından çıktığını düşünüyoruz. Hatta yasaya uyma iradesi gösteriyoruz, çünkü uymayanlar da bir şekilde cezalandırılıyor.

Ekonomik yapının genetik dokusuna girip, çözümleme yapabildiğimiz zaman, hem süreçleri anlayabiliriz, hem de bazı olumsuzluklara çare bulabiliriz. Ancak, ekonomik genetik yapıya girmemiz olanaklı olmadığı gibi, girip yapıyı ve/veya bozuklukları anladığımızda, buna karşı önlem geliştirmemiz de olası değildir. Bunun nedeni, iktisadî yapıyı güçlülerin belirliyor olması ve böylece oluşturdukları düzenin değişmesini istememeleri ve buna izin vermemeleridir. Tıp ile sosyal bilimlerin farklı olduğu nokta işte burasıdır; tıpta, bazı olumsuzluklarla mücadele araçları bulunduğu halde, sosyal alanda böyle bir araç söz konusu değildir. Diğer bir deyişle, tıp alanında müdahale, belirli sınırlar içinde, olası olduğu halde, sosyal alanda böyle bir olasılık ya çok zayıftır, ya da, genellikle olanaksızdır.

Bu genel girişten sonra, şimdi de sağlıkta dönüşüm projesi olarak bilinen politikaları irdelemeye çalışayım. Söz konusu politikaları irdelerken işin teknik boyutunu, benim alanım olmadığı için, dikkate almadan, yani bu konulara girmeden, bu projeyi ekonomi politika bağlamında ele alacağım. Bu bağlamda, sosyal devlet olgusunun zayıflatılması veya çökertilmesi ve bu arada sağlık alanındaki değişik konularını tartışmaya çalışacağım.

Bu konunun tartışmasına girerken, önce bir fotoğrafa bakalım, yani önce bir durum fotoğrafı çekelim. Bu fotoğrafı çekerken hiçbir değer yargısı, yani ideolojik yargı koymayalım ve sanki Mars'tan gelmiş bir insan olarak fotoğrafa bakalım. Bütün dünyada ne oluyor, diye dünyaya bakalım önce. Türkiye'de ekonomik düzey dünya ortalamasından farklı olduğundan dolayı, bazı konularda farklılıklar arz ediyor, bu doğru, ama aşağı yukarı dünyadaki oluşumlarla bir benzeşme de var. Bütün dünya ne yapıyor? Bütün dünya ortak bir eğilimle özelleştirmeye gidiyor, bu bağlamda da sağlıkta özelleştirmeye yöneliyor. Dünya sistemi sadece sağlıkta değil, yaklaşık olarak tüm sosyal harcamalarda bir kısıntı yapıyor ve kamu kesiminin alanını daraltıyor. Peki, bu gelişmeyi nasıl açıklayacağız, değerli dostlar! Bu gelişmeyi, ya da çözülmeyi hiçbir iktisat fakültemiz, neo-klasik aletleri kullanarak açıklamıyor, daha doğrusu açıklayamıyor. Bugün neo-klasik aletlerle yazılmış hiçbir iktisat kitabı neden bugün küreselleşme dediğimiz şeyin cereyan ettiğini, neden buna 1974'te Virginia Üniversitesinden bir hocanın "arz-yanlı iktisat, ya da Yeni Dünya Düzeni" dediğini açıklamıyor.

Bilimsel yaklaşım "ne" olarak açıklama yapmaz, bir olgunun ya da oluşumun "ne" olarak açıklanması bir bulgu olarak kabul edilebilir, ancak böyle bir yaklaşım bilimsel değildir. Bilimsel yaklaşım olguların açıklanmasında "niçin" ve "nasıl" yöntemini kullanır. Günümüzde "arz-yanlı iktisat" denilen bir konu var, bugün devlet sosyal harcamaları daraltılmakta. Farklı derecelerde olarak tüm dünyada ve Türkiye'de benzer akımlar görülmekte. Özelleştirme konusundaki ilk yazınlara baktığımızda, orada "yeniden özelleştirme" (reprivatization) ifadesinin kullanıldığını görmekteyiz. Demek ki, tarihin bir aşamasında özel olan bazı hizmet üretim alanları kamu içine alınmış, şimdilerde de bu alanlar yine özel alana alınmaya çalışılmaktadır. Demek ki, şöyle bir gelişme yaşanmış ve yaşanmakta: Güçlüler, çıkarları doğrultusunda bir zamanlar kamulaştırmayı savunmuşlar, şimdilerde de özelleştirmeyi savunmaktalar. Bu durumda şöyle bir soru sormamız gerekir, daha doğrusu soruyu şöyle formüle etmemiz gerekir: Bu değişim neden oluyor; bunu kim, hangi güç yapıyor; bu güç nedir ve çıkar değişimleri nasıl şekilleniyor?

Bu gücü anlayabilip, denetleyebilirsek, istemediğimiz zamanda onu ortadan kaldırmaya ve topluma istediğimiz gibi yön vermeye yönelebiliriz. Güç, kendisini tanınamaz yapmak için ideoloji adını verdiğimiz bazı perdeleme yöntemleri kullanıyor. Kaldı ki, söz konusu perdeleme yöntemini aşabilip, gücü tanımlayabilirsek dahî ona müdahale olanağımız çok kısıtlı kalıyor. Çünkü o güç, tüm topluma başattır ve hemen tüm toplumsal değişim ve dönüştürme kanal ve mekanizmalarına hakimdir. Söz konusu gücü toplumsal yansıma ve görüntüleriyle çözümlemeye de imkan verilmemektedir. Sosyal bilimler alanında, özellikle de sosyolojide sadece görüntüyü sergileme ile yetinme yolu izlenmekte, görüntünün arkasına geçip, nedensellik ilişkisinin irdelenmesine ve nedensellik ilişkisinin değiştirilmesi yönünde bir çabaya izin verilmemektedir.

Toplumsal çözümlerinin açık veya gizli perdelenmesine en güzel örneği, adına "Yeni Dünya Düzeni" denen yaklaşım oluşturmaktadır. Bu ne demektir? Böylesi sloganların bulunması için belki de milyonlar harcanmaktadır. Slogandaki "yeni" sözcüğü, kafalardan, mülkiyet - emek teorileri ve ilişkileri vb gibi tüm eski ideoloji ve düşünceleri silmeye yöneliktir. Nasıl olmuş da, yıllar boyunca emekle üretilmiş olan makine ve teçhizat, kıscası sermaye malları dar bir sınıfın mülkiyetine alınmış! Bu sorunun kafalardan silinmesi gerekmektedir. Diğer taraftan "Dünya Düzeni" ifadesi de korkutucudur. Zira, bu ifade ile, uygulanan politikanın tüm dünyaya şamil bir düzen olduğu anlatılmaktadır. Bu politika tüm dünyada uygulanmaktadır, çok geniş bir alana yaygındır. Aynı zamanda bu politikalar düzendir. Düzen değiştirilmez, insanların yapacağı tek şey düzene uymaktır. Kısacası, "Dünya Düzeni" ifadesinde birinci sözcük yönlendirici, ikincisi ise dehşet vericidir, ürkütücüdür. Bu düzendir, yani bir anlamda iklimler gibi ilahi bir gücün yaptığı gibi bir şey ve bu bütün dünyayı yönlendiriyor. Bu durum elimizde olmayan bir şeyse, bizim bu düzene uyum sağlamamız lazım. Mesela, dışarıda yağmur yağıyor, o zaman şemsiye alınması lazım.

Böylece tanımlanan dünya düzenini değiştirmeye kalkmamak demek, insanın etken dokusunu tahrir edip, onu edilgen konuma getirmek demektir. Sisteme edilgin konuma getirilen insan, bu süreçle, sistemin başat unsurlarına edilgin konuma getirilmiş olmaktadır. Böylece, insan yapısından başlayarak, yavaş yavaş üst katmanlara ulaşan bu ideoloji tüm toplumu sararak, toplumsal edilgenlik kalıbını oluşturmaktadır. Toplumsal edilgenlik kalıbı ise, topluma başat sınıfının düşünce ve ideolojisinin tüm topluma kabul ettirilmesi ve bu doğrultudaki oluşumlara toplumun boyun eğmesinin sağlanması işlevini yerine getirir. Böyle bir yapılanmada toplumun uyum içinde olması, uygulanan politikaların toplumsal çıkar ya da toplumda büyük kesimlerin çıkarları doğrultusunda olmayıp, salt başat sınıfın çıkarı doğrultusunda geliştiriliyor olmasına rağmen, toplumun büyük kesimlerinin buna razı olması, hatta uygun görmesi anlamına gelir.

Bu kısa açıklamaları yaptıktan sonra, konumuza girelim: Sağlık ve eğitim alanlarında ne oluyor? Ele aldığımız değişim projeleri hükümetler tarafından gerçekleştirildiğine göre, somut olarak hükümetlerin, soyut olarak da ekonomik sistemlerde devletlerin oluşumu ve rolü üzerinde çözümlene yapmamız gerekmektedir. Kapitalist sistemlerde sınıflı toplumlar üzerinde yükselen siyasal yapıların niteliği ve işlevi topluma başat olan güçlü sınıf tarafından belirlenir. Böyle bir ortamda işbaşındaki siyasal iktidarın yaptığı ve/veya yapamadığını "siyasal irade" kavramı ile karşılıyor. Böyle bir yaklaşımda, siyasal yapıyı ve onun iradesini sermayenin gücünden soyutluyoruz ve bağımsız bir güç odağı olarak algılıyoruz, daha doğrusu algılatıyoruz. Bu yaklaşım çerçevesinde topluma yararlı bazı kararlar alınamayınca, siyasileri suçluyoruz ve bu durumu siyasal iradenin olmamasına veya zayıflığına atfediyoruz. Böylece, siyasal irade olarak

gördüğümüz perdenin arkasındaki asıl gücü yakalayamıyoruz ve bu gücü sorgulayamıyoruz.

Toplumsal ve ekonomik alanda siyasiler bazı kararları alırken, bazı kararları da alamaz iken, arkadaki aktörün sermaye olduğunu düşünerek bu durumu çözümlerse, sermayenin dinamiklerine ve sermaye-toplum ilişkisine eğilmemiz gerekir. Sermaye dinamiklerine ve siyasetle ilişkilerine baktığımızda, önceleri özel kesim içinde sürdürülen bazı ekonomik faaliyetlerin bir dönemde kamu kesimi içine alınmasını, şimdilerde de bu hizmetleri tekrar özel kesime bırakılmasını dayatan sermayenin tüm bu politikaları kendi çıkarları doğrultusunda geliştirdiğini ve siyasetlere uygulattığını görürüz. Bu noktadan başlarsak, ulus-devlet yapıları içinde piyasayı genişletme amacına yönelik olarak karma faaliyet alanlarının genişletilmesi ve sermaye ile birleşecek olan emeğin üretilmesi ve idamesinin sağlanmasının sermayenin kar çoklaştırması için kaçınılmaz olduğunu saptarız. İkinci Paylaşım Savaşı sonrası dönemde dünyanın geniş bir alanını kapsayan komünist yönetimlerden ürken sermaye, emekçilerin talep ve mücadelelerine de müsamahakar yanıt vermek durumunda idi. Bu doğrultuda geliştirilen politikalar salt emeğin üretilmesi ve idamesinin sağlanması amaçlarından ibaret olmayıp, sistemin yumuşatılması ve meşrulaştırılması işlevleri ile de donatılıyordu. Kaldı ki, sistemin meşrulaştırılması işlevi, aynı zamanda sermayeye piyasa açma işlevi de görüyordu. Bu hazin manzarayı, ünlü "Kapitalizm Piramidi" tablosu ile açıklayabiliriz. Bu ünlü tabloda toplum katmanları gösterilirken, en altta emekçiler var, onların topluma mesajı "sizin için çalışıyoruz" şeklinde. Bu piramidin üstlerine doğru bir tabakada ise üç cüppeli adam var ve bunların topluma mesajı "sizi aptallaştırıyoruz" şeklinde. Bunlardan biri eğitim alanında başat ideolojinin üretilmesi ve topluma yayılması, diğeri toplumu manevî alanda denetlemesi, üçüncüsü ise, sistemin meşruiyet alanını belirleyen burjuva yasalarının uygulanması ve bunları ihlal edenlerin cezalandırılması ile görevlidir.

Toplumların genel işleyiş dinamikleri "iktisat"a bağlı olmakla beraber, diğeri alanlar, örneğin tıp ya da mühendislik gibi alanlar kendilerini bağımsız gibi görüyor. Oysa, farklı derecelerde olmakla beraber, tüm alanlar, iktisat alanında belirlenen güç kuralına göre tanzim edilmekte ve denetlenmektedir. Her bilim alanının kendine özgü bilimsel kuralı ve gelişme dinamiği olmakla beraber, maalesef, politikaların belirlenmesinde, gerek olanaklar gerek güç odaklarının çıkarları açısından iktisat başat rol oynamaktadır. Toplumsal güç odakları, doğa bilimleri ve sağlık bilimlerinin özüne değil, gelişme çizgisi ve hızına müdahale ederken, sosyoloji ve onun alt dalı olan iktisat alanında bilimlerin özüne müdahale edebilmektedir. Kapitalist toplumlarda gerçekleştirilen iktisat eğitimi salt gelişme doğrultusu ve hızı itibarıyla değil, içerik ve özü itibarıyla de başat grupların denetimi altındadır. Bu denetim ise, toplumsal işleyiş ve sermayenin deviniminin bilimsel açıklaması, tarihsel süreç içinde ve devinimin genetik yapısı bağlamında değil de, anlık ve statik bir yapıda verilmesi, güç dokusunun oluşturduğu yapıların

irdelenmeden, salt açıklanması yoluyla gerçekleştirilmektedir. Örneğin, kapitalist toplumlarda kamusal işlev optimal kaynak dağılımının, adil gelir dağılımının ve istikrarın sağlanması olarak açıklanırken, devletin işlevi bu amaçları yerine getirmek, hatta amaçlar sağlandıktan sonra sahneden çekilmek üzere köklü ve yapısal önlem alması şeklinde değil, sadece ortaya çıkan aksaklıkları kısmen ve işleyişi perdeleyecek şekilde düzeltmesi şeklinde tanımlanmaktadır. Oysa, söz konusu üç hedef hiçbir kapitalist toplumda sağlanmamış olmakla beraber, kriterleri ve devletin görevleri olarak toplumlara öğretilen ezberi gözden geçirme gereksinimi de duyulmamaktadır. Hal böyle olunca, tarihsel süreç anlaşılmadığından, sosyal demokrasi politikalarının ve refah devleti uygulamalarının gerçek yüzü algılanamadan, bugünkü gerilemeler kısmen yanlış politikalara, kısmen siyasilerin basiretsizliğine veya "siyasî irade" zafiyetine bağlanmaktadır. Oysa, arkadaki asıl güçlü belirleyici sermayedir.

İçinde sağlıkta dönüşüm projesinin de yer aldığı sosyal devlet yapısının anlaşılması ve hedeflerinin net olarak saptanabilmesi için, eğitim ve sağlık harcamalarının birlikte ele alınmasının daha açıklayıcı olduğunu düşünüyorum. Eğitim hizmetleri ile sadece sermaye ile birleşecek teknik ve beceri ile donatılmış elemanlar yetiştirmekle kalmıyoruz, aynı zamanda toplumsal ideoloji ile donatılmış sermaye yandaşları da üretmiş oluyoruz.

İkincisi; daha da önemlisi eğitim politikaları yoluyla gençleri, yaşama girdiklerinde, kendilerinden nasıl bir hizmet ve sadakat beklediği konusunda eğitmek amaçlanmaktadır. Böylece, sermaye sömürsünün toplumda hissedilmeyecek şekilde devam etmesi sağlanmış olmaktadır. Örneğin, emekçinin getirisi olan ücret ile sermayenin getirisi olan kar birbiri ile çatışmalı olduğu halde, emekçiler karın yükseltilmesi için canla başla çalışır, kendi ücretinin ise piyasada belirlenmesine rıza gösterir. Hatta, yükseköğretim kurumlarında verilen eğitimin ana hedefi firmalarda kar çoklaştırması olarak belirlenirken, emekçi olacak talebeler bu konuda hiçbir soru yöneltmeden, kendilerini geleceğe hazırlarlar.

Toplumsal güç açısından üretim araçlarının mülkiyet biçiminin önemli olduğu durumda, mülkiyetin birkaç elde toplanması karşısında mülkiyetin yaygınlaşması arasında, toplumsal güç kullanımı açısından önemli farklar ortaya çıkar. Hatırlanacağı üzere, bir zamanlar "Tasarrufu Teşvik Fonu" adı altında bir düzenleme getirildi ve bir tür emekçi fonu olarak nitelenebilecek havuzda büyük miktarda kaynak birikmiş oldu. Geçtiğimiz yıllarda, malî sıkıntı içinde olan hükümetler, aniden alınan bir kararla bu fonu kaldırmak istediler. Üstelik, bu politikaya sendikalar da destek verdi. Oysa, o fon korunmuş ve geliştirilmiş olsa idi, özel kesime ucuz kredi yerine, sermayeye ortaklık oluşturularak, sermaye mülkiyetinin bir dereceye kadar da olsa, tabana yayılması sağlanmış olacak idi. İşte, böyle bir sermaye paylaşımına sermaye sahipleri karşı çıktığından, tasarrufu teşvik fonu kaldırıldı ve sermaye mülkiyetinde yaygınlaşma eğiliminin önü kesildi. Sermaye

mülkiyetinin önünün kesilmesi, aynı zamanda, politik karar merkezlerinin temerküz etmesi anlamına gelmektedir. Ancak, ne acıdır ki, bu politika hemen tüm sendikalar ve akademik çevrelerce demokratik bir gelişme olarak topluma yansıtıldı. İşte, olağanüstü bir ideolojik yanılığın ve bu yanılığın şemsiyesinde toplumu baskılama politikasının geliştirilmesinin resmi. Sermaye kesiminin bu projeyi desteklemesi ve projenin yaşama geçirilmesi, sistemin çekirdek dokusunu koruması ve yabancı unsurları bu doku içine sokulmaması anlamına gelir. Görülüyor ki, üretim güçlerine ve üretime hakim olduğunda siyasete hakim olunuyor. Bu yolla, siyasal karar süreçleri de dahil, tüm kanallar tutulabilir. Bu düşünce çerçevesinde eğitim hizmetini mercek altına yatırdığımızda şunu görüyoruz. Eğitim, emek üretim süreci olarak, kamu kesimi içinde üretilerek, emek üretim maliyeti tüm topluma yayılarak, sosyalize edilmekte ve böylece sermaye emek maliyetinden masun kılınmaktadır. Bu süreç, sermayenin getirisini yükseltmekte ve burjuvazinin birikim kanallarını genişletmektedir. Diğer bir deyişle, eğitimin kamu kesimi içinde üretilmesi, bu hizmetten yararlanan bireylerin sosyal haklarına saygılı olmanın sonucu olarak değil de, burjuvazinin birikim kanallarının genişletilmesi, böylece özel sermaye birikimine katkı yapma amacına yöneliktir.

Böylesi zihniyet yapılanmasında, günümüzün sermaye-yoğun üretim koşullarında ortaya çıkan işsizlik koşullarında, kamu eliyle yürütülen kitle eğitimine artık gerek kalmamıştır. Öte yandan eğitim, özellikle İstanbul gibi varıl kesimlerde sermaye için iştah kabartıcı bir faaliyet ve kar alanı haline geldi. Bir başka nokta da, eğitimin kamu eliyle yapılması durumunda, öğretim üyesinin göreceli bağımsızlığı nedenine bağlı olarak, toplumsal ideolojinin üretilmesinde ve yaygınlaştırılmasında bazı aksaklıklar ve/veya tikanıklıklar olabilir. Bu süreci sermaye ideolojisi doğrultusunda suhuletle sürdürebilmek için, eğitim kurumlarının yönetimine de özel mülkiyet dokusunun hakim kılınması ve öğretim üyelerinin göreceli bağımsızlığını, bordro mahkumiyetine dönüştürülmesi gerekmektedir. İşte, eğitimin özelleştirilmesinin temelinde böyle bir alan teslim alma mantığı yatmaktadır. Kaldı ki, böyle bir proje eğitimin bütçe yükünü de hafifletiyor ya da yükseltmiyor olacağından, kamusal yükler de hafifletilmiş olur.

Doğal olarak, tüm eğitim kamu kesiminden dışarı çıkarılamaz. Zira, toplumun büyük bir kesimi eğitimle meşgul ediliyor olmalıdır ya da devletin temel görevini yapıyor gibi bir görüntünün oluşması gerekmektedir. Bu tür maliyetlere kamu kesiminde katlanılır ve sermaye kesimi de buna fazla ses çıkarmaz. Sermaye kesiminin bu konudaki düşüncesi şöyle şekillenir: Bugün daha düşük bir maliyetle ileride olabilecek yüksek bir maliyet önlenebilir ise, bu maliyete katlanmak akılcıdır. Kaldı ki, kapitalizmin çevreyi yoksullaştırıcı politikası karşısında toplumların büyük kesimlerini tutabilmek ve denetleyebilmek için, gericiлик veya dincilik olarak ifade edilen toplumsal akımların da önü açılmaktadır. Eğer, yoksullaşan büyük kesimlerin tutulmasında kullanılıyorsa, söz konusu akımlara gericiлик değil, tam tersine,

kapitalizmin süreci ile atbaşı giden uygun politikalar olarak görülmesi gerekir. Diğer bir ifade ile, günümüzün kapitalizmi, geçici süre için de olsa, toplumlara hakim olabilmek için gericilik ve dincilik akımlarını tutması, hatta geliştirmesi gerekli ve zarurîdir.

Tüm bu yaklaşımın temelinde şöyle bir felsefe vardır. Ulusal ve uluslararası arenada önemli olan geniş halk kitlelerinin kararı değil, güçlü sermaye burjuvazisinin bulunduğu kapitalist sistem aşamasında sermaye kesiminin kararıdır. Bu düşünce ABD'nin Irak'ı işgal politikasında da geçerlidir. Irak'a giren Evangelist Bush değil, ABD sermayesidir. Kapitalizmin böyle bir aşamasında Türkiye olsa idi, çok muhtemeldir ki, Türkiye Irak'a girerdi. Bu olguları ve gelişmeleri insanlarla değil, ulusal ve uluslararası sermayenin devinim kuralları ve gereksinimleri ile tartışmak ve çözümlenmek gerekir.

Dolayısıyla devlet ne yapıyor, diye sorguladığımızda, karşımıza sermaye ve burjuvazi çıkmaktadır. Kapitalist devletler, tabiatıyla halkını tahrip etmek istemez, üstelik böyle bir politika sermayeyi de rahatsız eder. Ama, vaktiyle elde etmiş olduğumuz sosyal hakları kapitalist devletin insanları düşündüğü için ya da emekçilerin mücadelelerine kulak astığı için değil, sermayenin orta veya uzun dönemli çıkarları için sağlamış olduğunu kabul etmek durumundayız.. Bunu ifade ederken, emekçilerin mücadelesini küçümsemediğim gibi, tüm kazanımlarının da sermayenin lehine olduğunu ileri sürmek amacıyla değilim. Söylemek istediğim, tüm toplumsal-tarihsel oluşum ve devinimlerde bir dizi öge yanında, başat olan sermaye gücüdür.

Dolayısıyla, bizim sosyal devlet diye algıladığımız şey, kapitalist devletin insanî duyguları sonucunda değil, sistemin güçlerinin çıkarı gereği oluşmuştur. Şimdilerde yaşadığımız değişimler de, hala sistemin gereği olarak devreye sokuluyor. Kısacası, sistem ideolojisinde bir değişim yoktur. Doku aynen ilerliyor, ama koşullar değişmiş olduğundan, politika biçimleri ve araçları ve pozisyonlar değişiyor. Şu nokta da açıktır ki, söz konusu politika değişikliklerinin doğrudan partilerle de fazla bir alakası yoktur. Yani, hangi parti işbaşında olursa olsun, benzer politikalar devreye sokulacaktır. Bugün neden özelleştirme ve devletin küçültülmesi politikalarına yöneliyoruz, konusunu bu bağlamda irdelememiz gerekiyor. Doğal olarak, sağlıkta dönüşüm politikalarını da aynı kalıp içinde ele alıp irdelememiz gerekiyor. Zira, söz konusu politikalar zamanın geçerli ekonomi-politiği felsefesi bağlamında rampaya koyulmaktadır.

Sağlık harcamalarına yöneldiğimizde, çelişkili bir durumla karşı karşıyayız. Zira, sağlık alanına yönelik edilen kamu harcamalarından sadece hizmet talep edenler, yani hastalar değil, aynı zamanda, hizmetin sunulmasında kullanılan alet, ilaç vb gibi malzeme sunucuları da yarar sağlar. Buna karşın, sağlık harcamalarının bütçede bir yük oluşturduğu da kesindir. Bu nedenle, sağlık harcamaları konusunda kamusal karar zıt yöndeki çıkar sahiplerinin baskısı altında şekillenmektedir. Sağlık alet ve malzeme

sunanlar, hizmetin maliyetini paylaşan yaygın kitle karşısında daha az sayıda ve organize olduğundan, denebilir ki, sağlık harcamalarında yapılması olası bütçe kısıntısı fazla radikal olma eğilimi taşımaz. Ancak, yine vurgulanması gerekir ki, sağlık harcamalarında aşırı derecede kısıntıya gidilmemesinin nedeni, halkın sağlığı konusunda siyasilerce duyulan endişe ya da insanî bir duygu olmayıp, sağlık malzemesi sunan büyük şirketlerin çıkarları doğrultusunda hissettikleri baskıdır.

Türkiye'de sağlık harcamalarının kamu ve özel sektörler arasındaki dağılımına, ve bu harcamalardan yararlanan kesim içinde özel firmalara baktığımızda, söz konusu harcamaların radikal biçimde kısılamayacağını görebiliriz. Zira, kaba bir genelleme ile sağlık harcamaların büyük kısmının kamu bütçesinden yapıldığını görürüz. Kamu bütçesinden yapılan harcamaların büyük bölümünün de ilaç, alet ve sağlık malzemesine gittiğini görürüz. Diğer taraftan, kamu bütçesinden yapılan harcamalardan hastalar yarar sağlarken, aynı zamanda sağlık malzemesi sunan büyük şirketler de para kazanmaktadır. Sağlık harcamalarının sosyalle edilmesi nedeniyle yük çeken kesimler, harcamalardan yarar sağlayan hastalar ve sağlık malzemesi satan şirketler üçlemesinde en güçlü grubu sağlık malzemesi ve ilaç satan şirketler oluşturmaktadır. İşte bundan dolayı, sağlık harcamaları konusunda kamu bütçesinde radikal indirim yapılması beklenemez. Başka bir açıdan yaklaşım yapıldığında şunu söyleyebiliriz ki, sağlık harcamaları ile ilgili siyasal politika, söz konusu harcamaların kamu bütçesi üzerinde oluşturduğu yük ile, sağlık malzemesi satan büyük şirketlerin baskısı arasında şekillenir. Bu konuda çarpıcı bir örnek vermek gerekirse, Tabipler Birliği bulgularına göre, sadece İstanbul'daki görüntüleme cihazlarının sayısı tüm İngiltere'dekinden daha fazla imiş. Hal böyle olunca, sağlık harcamalarında aşırı indirime gitmek, bizzat sermaye çıkarı açısından söz konusu olamaz.

Bu düşünceyi doğrulayıcı bir politika önerisi de Dünya Bankası'ndan gelmiştir. Dünya Bankası görüşü ve önerisine göre, devletin küçültülmesi tezi, bütçede sağlık harcaması kaleminde tahsisat kısıntısına gidilmesi şeklinde değil, fakat hizmetin görülmesi aşamasını özel kesime terk edilmesi şeklinde yorumlanmalıdır. Buradaki hedef de çok açıktır; sağlık araç ve gereçleri sunan şirketlerin faaliyet alanlarının daraltılmamasıdır. Özellikle gelir düzeyinin düşük ve gelir dağılımının bozuk olduğu ekonomilerde sağlık harcamalarının büyük bölümünün kamu bütçesinden finanse edilmesi önemlidir.

Değerli arkadaşlar, bugün tartıştığımız sağlık hizmetlerinde dönüşüm programı, Yeni Dünya Düzeni çerçevesinde özelleştirme ve ticarileştirme politikalarına paralel uygulamadır. Bu konuyu tartışırken, kamu ve özel kesim içinde faaliyet gösteren ünitelerin çalışma ve katma değerden pay alma kurallarına bir göz atmak gerekmektedir. İki kesim arasında şöyle bir fark vardır: Kamu kesiminde üretim faktörleri arasında müteşebbis olmadığından, kar payı da yoktur. Buna mukabil, özel kesimde kamu kesiminde varolan faktör paylarına ilaveten

bir de kar payı vardır. Şimdi, bu farkı göz önünde tutarak, örneğin bir hastanenin özelleştirilmesi sonucunu kısaca tartışalım. Üretilen hizmetin niteliğini ve niceliğini değiştirmeden bir kamu hastanesini özelleştirmeye kalktığımızda, ünite ürün başına maliyet içinde müteşebbisin kar payı da dahil olacağından, ürün başına fiyat yükselecektir. Bunun anlamı, özelleştirme sonucunda, hizmetlerde nitelik ve nicelik değişikliği yapmadan bütçe yükünün artacağını ileri sürmek yanlış olmaz. Diğer bir ifadeyle, sağlık harcamalarının ticarileştirilmesi sonucunda, hizmet kalitesi ve miktarından bağımsız olarak, hizmet başına maliyet artacaktır. Ünite başına maliyetin artması, sağlık hizmetlerinin ticarileştirilmesinin bütçe yükünü artıracığı ortadadır. Görülüyor ki, sağlık hizmetlerinin ticarileştirilmesi ile bütçe yükü hafifletilmez, tam tersine ağırlaştırılmış olur. Bu durum, sağlıkta dönüşüm projesinin temel nedenini ortaya koymaktadır. Söz konusu politikalarla bütün amaç, Yeni Dünya Düzeni'nde, kriz yaşayan sermayeye kamu kaynakları ile yeni faaliyet ve kar alanları açmaktır.

Bu kısa açıklamalardan da anlaşıldığı üzere, bazı kamu hizmetlerinin özelleştirilmesi ve/veya ticarileştirilmesinde sıkça ileri sürülen, kamu kesiminin verimsiz olduğu ve toplumun üzerinde yük oluşturduğu iddiaları doğru ve geçerli değildir. Tüm bu politikalarda asıl amaç, kriz içindeki sermaye kesimine yeni faaliyet ve kar alanı açmaktır. Kamu kesimi üzerine bu konuda baskı oluşturan merkezler, açıktır ki, sağlık araç ve gereç ya da malzeme arz eden büyük kuruluşlardır. Doğal olarak, söz konusu baskı odağına sağlık hizmeti sunan ve sunmaya aday sermaye kesimi de dahildir.

Özelleştirme ve ticarileştirme politika ve uygulamalarının gerekçelendirilmesinde ileri sürülen özel sektörün verimli, kamu sektörünün verimsiz olduğu iddiası, yukarıda açıkladığım kamudan özel kesime kaynak aktarım mekanizmasını perdelemeye yönelik geçersiz bir savdır. Kamu ve özel sektörler arasında, özel sektör lehine verim farkı olduğu savı ile, özelleştirme sonucunda, kar adı altında ilave bir faktör getirisi oluşmasına rağmen, bu farkı verimliliğin telafi edeceği telkin edilmeye çalışılmaktadır. Türkiye'de ve diğer ülkelerde birçok ünlü iktisatçı, mülkiyet biçimi ile verimlilik arasında bir ilişkinin olmadığını ileri sürmüş ve bu iddiayı kanıtlamışlardır.

Sağlıkta dönüşüm ne demektir, diye yaklaşım yaptığımızda, kaba bir genelleme ile, alet ve malzemeye dayanan tedavi koşullarında bütçeye tahsisat konur, ama hizmetin görülmesi özel kesime bırakılıyor olur. Buna mukabil, ayakta tedavi koşullarında tedavi masrafının büyük bölümü ilgili kişiye yıkılmaya çalışılabilir. Böylece, sağlık alet ve teçhizatı sunanlarla sağlık hizmet ünitisi kurmaya yönelik sermaye kesiminin önünü kapatmayı, söz konusu baskı gruplarının bütçeden desteklemesinin sürdürülmesi yanında, sermaye payının büyük olmadığı sağlık hizmetleri piyasaya bırakılabilir. Böyle yaklaşım yaptığımızda, bir yandan özel sermayenin önünün açılmaya, diğer yandan da sermaye payının yüksek olmadığı sağlık harcamaları yükünün ilgili kişilere yıkılmaya çalışıldığını görürüz.

Bu politikaların toplumsal anlamını ve sonucunu irdelediğimizde, şunları söylemek yanlış olmaz. Bir defa, sağlık alet ve hizmeti sunan özel sermayenin faaliyet alanı genişletilmiş ve kamu bütçesinden ilgili sermaye çevrelerine kar aktarımı yoluna gidilmiş olmaktadır. İkinci olarak da, sermaye payının yüksek olmadığı tedavi masraflarının ilgili kişiye yıkılması yolu ile bütçe yükü, bir dereceye kadar da olsa, hafifletilmeye çalışılmaktadır. Bu politikaların sonucunda, sağlık hizmetlerinin kalitesinde ciddi bir iyileştirme sağlanmamış, hizmet üretiminde verimlilik yükseltilmemiş, bütçe yükü hafifletilmemiş olmaktadır. Bu anlatımın ortaya koyduğu gerçek şudur ki, kapitalist sistemlerde devlet denen mekanizma toplumsal güç dengelerinin (ya da dengesizliklerinin) göreceli güç bileşimlerine göre şekillenir ve politikalar oluşturur. Sermaye güçlendikçe ve toplumsal başat güç konumuna geçtikçe, siyasal kararlar insandan uzaklaşır ve sermaye çıkarları doğrultusunda şekillenmeye başlar. Bu bağlamda, İkinci Paylaşım Savaşı'nı izleyen dönemde uygulamaya koyulmuş olan sosyal demokrasi de insandan yana değildi, günümüzde estirilen Yeni Dünya Düzeni de insandan yana değildir, olamaz da! Böylesi oluşumda, politikanın adı ne olursa olsun, sağlık harcamalarının da kamu kesimi üzerinde etkili olan güçler çerçevesinde oluşacağı açıktır. Sermaye kullanımının söz konusu olmadığı alanlarda hizmet bedelinin piyasa kurallarınca karşılanması, buna karşılık sermaye ve müteşebbis payının önemli olduğu alanlarda ise kamusal harcamaların radikal olarak kısılmayacağı ortadadır. Sistemin meşrulaştırılma payı olarak da tüm sağlık harcamalarının özelleştirilmesi söz konusu olmayacaktır.

Kapitalist bir ülkede beliren politikalar salt o ülke koşulları ile de açıklanamaz. Ele alınan ülkenin etki altında bulunduğu güçlü sistemler söz konusu politikaların belirlenmesinde etkili olur. Türkiye'nin iktisat tarihi bunun çok önemli kanıtıdır. Dünya sistemi 1929 Krizini yaşarken, devletçilik politikaları ile sanayileşmeye çalışan Türkiye, 1950 kırılması ile kapitalizmin ticarî emperyalizm alanına girerek, sekiz yıl dayandıktan sonra, 1958 Moratoryumu ile dönemi kapatmıştır. Kaldı ki, 1950 dönüşümü çok partili rejime geçiş, yani bir anlamda demokrasi olarak anılmaktadır. 1960 dönüşümü ve 1961 Anayasası ile planlama yoluyla yeniden kalkınma hamlesi başlatmış olan Türkiye, bu kez de montaj sömürüsü alanına girmiştir. Bunun örneğini, o dönemde yapılmış olan patent anlaşmaları ve bu yolla sürdürülen sanayileşme çabaları oluşturmaktadır. General Elektrik ampul fabrikası patent sözleşmesi ile üretim yaparken, Mısır'a ampul doğrudan ABD'den satılabiliyordu. Çünkü, ampulün duy ve tungsten parçası Türkiye'ye, Mısır'a ambalajlı ampulden daha yüksek fiyata veriliyordu. Kapitalist sistem patent anlaşmalarını "patent hakkı" olarak hukuksal çerçeveye oturturken, bunun "insan hakkı" ile nasıl yan yana getirilebileceği çok tartışmalı olsa gerek. Örneğin, bir ilaç firması herhangi bir eczacılık fakültesi laboratuvarında ilaç üretirip, onun patentini aldığı anda, üretim aşamasında işletmecilik açısından rasyonel olmasa dahi karlı olabilir, çünkü o ilaçta tekel gücü vardır. O ilacı tüm ihtiyaç sahipleri o firmadan almak durumundadır. Böyle bir

ilişkinin, biralakım insan hakkı konusunu bir yana, düzgün işleyen bir kapitalizmle de fazla ilişkisi olamaz. Üniversiteler tabii ki sanayi ile iletişim içinde olacak ve ürettiği yenilikleri sanayi alanına aktaracaktır. Ancak, bu aktarım bire bir üniversite-firma bazında olmamalıdır. Üniversite buluşlarını tüm alana yayar, onu hangi firma en etkili kullanabiliyor ise, o firma piyasa koşulları içinde söz konusu buluşu veya yeniliği değerlendirebilir. Günümüzün patent sistemi bilimsel gelişmelerin de önünü kapattığı gibi, bu sistemde bilimin gelişmenin hızı ve alanı da sermayenin gücüne terk edilmiş olmaktadır.

Ekonomik sistem bir bütünlüktür. Bu bütünsellik içinde uygun elemanlar bir araya gelir, yabancı unsurlar da dışarı atılır. Sistem içinde tüm kurum ve uygulamalar, sistemin dönemsel genetik yapısına uygun olmak durumundadır. İkinci Paylaşım Savaşı sonrasında kapitalist dünyada uygulamaya koyulmuş olan sosyal politikalar, insancıl düşüncenin sonucunda değil, sermayenin gereksinimi ve çıkarı doğrultusunda geliştirilmiştir. Günümüzün politikaları da, yine sermayenin gereksinimleri ve çıkarları doğrultusunda şekillendirilmektedir. Kısacası, sosyal politikaların uygulanması ile, günümüzde sosyal devlet politikalarından uzaklaşmak aynı çevrenin, yani sermayenin, çıkarlarına hizmete yönelik olduğu için, görüntüde farklı olmakla beraber, amacı itibarıyla aynıdır ve birbiri ile tutarlıdır.

Hal böyle olunca, bugün uygulamaya koyulan ve bazı insancıl haklarımızın elimizden aldığı gibi algılanan politikaları, doğal olarak, eleştiririz, eleştirmemiz de gerekir. Ancak, şu konuda anlaşmamız gerekir ki, geçmişte kazanılmış hak olarak algıladığımız gerçek haklarımızın gerisinde idi, bugün haklarımızdan yapılan kesintiler de, doğal olarak, haklar alanında daha da geriye gitme anlamına gelmektedir. Böylece analiz edildiğinde, haklarımızdan bugün yapılan kesintilere karşı çıkmak anlamlıdır, ama yeterli değildir. Asıl ve güçlü mücadele, sistem çözümüyle gerçekleştirilebilir.

Sağlık alanındaki mücadelede sözünü etmek istediğim son nokta ise, sağlık hizmetlerinin niteliği konuşulurken, bu bağlamda sağlık personelinin özlük haklarının da gündemde tutulmasının gerekliliğidir. Sağlık personelinin özlük haklarının dikkate alınması, salt önerilen hizmet sunum biçiminin taban tarafından desteklenmesi açısından değil, aynı zamanda, toplumsal gelir dağılımının sağlık personeli aleyhine haksız biçimde oluşmasını engellemeye de yöneliktir. Aksi halde, topluma hizmet sunuluyor olurken, hizmet sunanların haklarına tecavüz edilmiş olur!

Konuşmamı sonlandırırken, bir yandan görüntülerle ve anlık durumlarla mücadele yürütülürken, uzun dönemde sistemin irdelenmesinin gerekli olduğu kanaatini taşıdığımı belirtmek istiyorum. Sistemleri yürüten, bir zamanlar üretim gücü olan emek idi, ancak günümüzde üretim üzerinde mutlak hakimiyetini ilan etmiş olan güç sermayedir. Hal böyle olunca, sermayenin devrim kurallarını, işleyiş dinamiklerinin genetik yapısını

irdelemek ve çözümlenmek durumundayız. Ancak bu yolla günlük çözümler, uzun dönemli ve kalıcı çözümlere yönelebilir.

Ben müsaadenizle konuşmamı burada keseyim. Eleştirilerinizi ve anlatamadığım noktaların açıklanması için sorularınızı bekliyorum. Katıldığınız için çok teşekkür ederim. (Alkışlar)

SUNUCU- Sayın Önder'e sunumları için çok teşekkür ediyoruz. Soruları olan varsa alabiliriz.

SALONDAN- Hocam çok teşekkürler. Benim sorum şu: Ekonomistler galiba bizlerden farklı olarak sağlık hizmetlerini de alınıp, satılır bir meta gibi görüyorlar, en azından pek çoğu. Sizin örneklerinizde de kalem örneği ya da diğer örnekler bunlara uygun, ama sağlık hizmetlerinin ne kaleme, ne başka bir şeye benzemeyen bir yönü var, o da biz sağlığı bir insan hakkı olarak görüyoruz, yani devlet olmanın temel gerekçesi veya o devleti oluşturan vatandaşlarının haklarını sağlamaksa, bunların başında sağlık gelir. Bu dolayısıyla, sağlık hizmetlerinin örgütlenmesinde, sunulmasında ekonomistlerin daha farklı bir açıdan olaya bakması gerekir diye düşünüyorum. Yani, sağlık hizmetlerindeki ekonomik yaklaşım genel ekonomik yaklaşımlardan biraz daha değişik olmalıdır. Acaba, ekonomistlerin bu konudaki gerçek tavırları nedir; yani bu hakkı sağlamak alınıp, satılır bir unsur gibi bakmak ne kadar gerçekçi geliyor size?

İZZETTİN ÖNDER- Teşekkür ederim. Biz ekonomistlerin bakış açısı iki türlü olabilir. Bunlardan birincisi sistem içi çözümlenme, diğeri ise sistem çözümüyle yaklaşımıdır. Ben konuşmamda ikincisini yansıttım. Bu yolu seçmemin nedeni, bir sistem içinde başka bir sistemin kurumunun kullanılmasının anlamlı ve olanaklı olmadığıdır. Türkiye'de ve bütün dünyada bu kuralın geçerli olduğunu düşünüyorum. Sağlık hizmetlerinin bir insan hakkı olduğu gerçeğini ben de kabul ediyorum. Ancak, bu mesele benim veya sizin kabulünüz ile çözülecek bir konu değildir. Sağlığın ve eğitimin insan hakkı olduğunun kabul edilmesi sosyalist sistemler için geçerlidir. Kapitalist sistemde eğitim de sağlık da yarı kamusal hizmet olarak görülür. Kapitalist sistemde koruyucu sağlık hizmeti kamusal hizmet olarak kabul edilir, ancak tedavi edici sağlık hizmeti yarı kamusal hizmettir. Bunun anlamı şudur ki, tedavi edici sağlık hizmeti piyasa ürünü olarak görülür. Hizmetin asıl maliyetinin yarar sağlayan tarafından karşılanması, sadece topluma yansıyan yararlar için kamusal finansman yoluna gidilmesi tasarlanır. Bunu kendi görüşüm olarak değil, kapitalist sistemin felsefesi olarak söylüyorum.

Ekonomistler hizmet ürün kategorilerini bireylerin gereksinimlerine göre değil, bir ürünün piyasada alınıp-satılır olup olmamalarına göre tasnif eder. Kapitalist sistem bu tasnif çerçevesinde sağlık ve eğitim hizmetlerini yarı kamusal hizmet olarak görür. Yarı kamusal demek, hizmetin ikili yarara sahip olması demektir. Bu tür mal ve hizmetlerde asıl yarar bireye giderken, aynı anda toplum da dışsal yarar sağlar. Tarihin bir aşamasında kapitalist

ekonomilerde eğitim ve sağlık hizmetlerinin kamu üretim alanına alınmasının nedeni, sistemin insan haklarına saygılı olmasından değil, ama sermayeye emek üretimi ve emeğin hizmetinde kesinti oluşmamasını sağlamaya yöneliktir. Eğitim hizmeti emek üretim hizmetidir, sağlık ise, emeğin idamesinin sağlanması hizmetidir. Söz konusu hizmetlerin kamu üretim alanına alınmasının nedeni ise, söz konusu hizmetlerin üretim maliyetinin tüm topluma yaygınlaştırılmasına yöneliktir. Bu süreçte, "hizmet maliyetinin sosyalizasyonu" adı verilmektedir. Eğitim ve sağlık hizmetlerinin refah devleti bağlamında kamu kesimince görülmesinin bir diğer nedeni ise, geniş halk kitlelerinin algılamasında sistemin masum gösterilmesi ve böylece meşrulaştırılmasına yöneliktir.

Gelir dağılımının mutlak olarak eşit olduğu farazi durumda, bir hizmet herkes tarafından, fiziksel olarak, eşit şekilde kullanılabilirse, bu bir kamu hizmetidir. Bu hizmet kamu sektörü içinde üretilir, ama bu durum kapitalist sistem açısından, hizmetin bir insan hakkı olarak algılanması anlamına gelmez. Kapitalist sistem teknik çözüme yönelik işler.

Diğer yandan, eğer bir hizmet, tedavi hizmetlerinde olduğu gibi, bireysel olarak piyasadan alınabiliyorsa, dışa yansımaları olsa da, maalesef, hizmet üretimi piyasaya terk edilebilir. Tabiatıyla, bu durum gelir dağılımının bozuk olduğu toplumlarda son derece olumsuz ve insanî olmayan sonuçlar ortaya koyar, ama, maalesef, kapitalist sistemin çözümü böyle gerçekleşir. Hele de sistem derin kriz yaşıyorsa, insan tümüyle ihmal ediliyor olabilir. Ancak, koruyucu hizmetler için bunu söyleyemeyiz. Çünkü, koruyucu sağlık hizmetleri bireyler tarafından piyasadan alınmaz, çünkü bireyler koruyucu hizmetlere bireysel talep oluşturamazlar. Bu tür hizmetlerin yararı uzun dönemli ve yaygın olarak tüm topluma yayılır. Hal böyle olunca da, kriz dönemlerinde ilkin terk edilen alan bu tür hizmetler alanı olur.

Hatta salgın hastalıklarda dahî tedavi bireysel olarak piyasadan alınabilir. Bu durumda sağlığına kavuşan hasta, diğer bireyler için taşıyıcı olma durumundan da temizlenmiş ise, bunun yararı üçüncü şahıslara da gidiyor olabilir. Bu nitelikte bir hizmet yarı kamusaldir, buna rağmen bu tür hizmetler dahî sistem tarafından piyasaya taşınıyor olabilir. Tüm bu yaklaşımların insan hakları ile uzaktan yakından bir ilgisi olmadığı açıktır, ama, maalesef, sistemin çözümü böyledir. Kapitalist sistem insanı da metalaştırır.

Çok haklısınız, sağlık hizmetinin çok temel bir insan hakkı olduğu gerçeğini ben de kabul ediyorum ve bu konuda size katılıyorum, ancak tam da böyle bir çözüm sağlamak ve gerekli politikaları üretebilmek için sistem çözümlemesine geçmemizin ve sistemin işleyişini dikkate almamızın zorunlu olduğunu düşünüyorum. Sistemler, bireysel arzular doğrultusunda değil, zamansal koşullarda, kendi içsel dinamiklerine göre çalışırlar.

GENÇAY GÜRSOY: Sevgili İzzettin Önder'e teşekkürlerimi sunuyorum. Onu dinlemek her zaman bana

siyasi anlamda bir "iman tazeleme" ve "arınma" duygusu yaşıyor. Ama itiraf etmeliyim ki, aynı zamanda da, sınıflı toplumda siyasi alanda "ne yaparsanız yapın anlamlı bir kazanım elde edemezsiniz" umutsuzluğuna da sürüklüyor. Sermaye ne yapar yapar sizi oyuna getirir. Bu yüzden devrim olmadan hiçbir şey yapılamaz sonucu çıkıyor.

Şunu soruyorum: Evet kapitalist sistem neoliberal sistem, dünyayı yönetiyor, dilediği yerde savaş çıkartıyor, kan döküyor, iktidarları deviriyor ama sağlık alanını bir türlü sisteme iyi monte edemiyor. Sistemin merkez ülkelerinde bile böyle. Malum ABD'de sağlığa kişi başı 5000 dolara yakın harcama yapılıyor. Ulusal gelirin %17-18'i sağlığa gidiyor ama hala 40-50 milyon insanın doğru dürüst bir sağlık güvencesi yok. Harcamalar sürekli artıyor ama kimse memnun değil. Ne kadar çok para yatırılırsa o kadar çok eşitsizlik üretiliyor. Bunları artık sistemin en önde gelen danışmanları, iktisatçıları da söylüyor. Çünkü sağlık hizmeti piyasa kurallarına uymuyor. Uydurmaya kalkınca da toplumun kaldıramayacağı boyutlarda eşitsizlikler ve her türlü etik değeri çiğneyen uygulamalar ortaya çıkıyor. Bu yüzden sağlık alanı için ciddi ciddi sosyalist uygulamalara dönme tartışmaları yapılıyor. Nusrat Hoca'nın öncülük ettiği "sağlığın sosyalleştirilmesi" de böyle bir şey değil mi? Kısaca kapitalist sistemi dünya ölçeğinde çökertmeden de sağlık alanında bir şeyler yapılabilir sonucu çıkmıyor mu? Yani sağlık için, sistem tamamen değişirse de, bu "kıyak" olamaz mı?

İZZETTİN ÖNDER- Sevgili Gencay Hocam, haklısınız, IMF dayatmalarını benden çok daha iyi ifade ettiniz. Hatta, IMF programları çerçevesinde çok daha fazla şeyler söyleyebiliriz. Benim söylemeye çalıştığım şey, soruna kapitalizmin kuralları içinde yaklaşım yaptığımızda net bir çıkışın olmayacağıdır. Yoksa, kısa dönemde hiçbir şey yapmadan sistemin dönüşümünü bekleyelim diye bir düşüncem yok. Fikrimi bizzat sağlık alanından bir örnekle açıklamaya çalışayım. Kalp krizi ile hekime baş vuran bir kimseye hekim tabiatıyla acilen bakar, serumunu takar, gerekenleri yapar, ama hastasını biraz rahatlatarak uğurladığı zaman, ona devamlı bir hekimin kontrolüne girmesini önerir. İşte ben bunu söylemeye çalıştım.

Zafer Hoca'nın söylediği çok doğrudur, sağlığın bir insan hakkı olduğu fikrine tabii ki katılıyorum. Ama kapitalizm içinde bu görüşe yer yoktur. Biraz evvel açıklamaya çalıştığım gibi, kapitalist sistem insan ihtiyaçlarına göre değil, sermayenin çıkarlarına göre şekillenir ve çalışır. Aslında, ileri ülkelerde de sistemin çalışması sermaye çıkarına göre şekilleniyor. İleri ülkelerle bizlerin farkı şurada ki, onlar zengin olduğu için sistem insana hizmet ediyor görüntüsü oluştururken, bizde kaynak darlığından sermayenin çıkarları çok fazla can yakıyor ve göze batıyor. Kapitalist sistemde hizmetlerden kimlerin yararlandığına bakılır ve hizmet bedelinin ödettilmesi bu esasa göre gerçekleştirilir. Hatta, sağlıkta, bireyin gereksiz yere sağlık hizmetlerini işgal etmesin diye, caydırıcı fiyatlandırmanın uygulanması gerektiği görüşler ve bu yolda uygulamalar da vardır. Eğitimde de durum aynıdır. Üniversite bütçesinin katma olduğu görüşünde

bu mantık geçerlidir. Şöyle ki, bireyin sağladığı fayda payı için birey ödeme yapacak, toplumun sağladığı fayda payı için de bütçeden katkı yapılacak. Bütçenin adı bu görüş ve uygulamadan gelmektedir. YÖK'ün son hazırlamış olduğu projede devlet üniversitelerine öğrenci katkısının artırılması istenirken, eski uygulamaya esasta değişiklik getirilmemiş, sadece uygulama boyutu değiştirilmeye çalışılmış olmaktadır.

Sağlık hizmetleri ile ilgili projelerde sağlık elemanının proleterleştirilmesi niceliğinin artırılması ile olası olduğundan, nitelik araştırması yapılmadan, tıp fakülteleri açılması yoluna gidilmekte, böylece sağlık personeli emek arzı artırılmaya çalışılmaktadır. Özel hastanelerin sayısı arttıkça bu süreç daha da hızlandırılmakta, böylece sağlık emekçileri üzerindeki sömürü baskısı artırılmaya çalışılmaktadır. Son dönemlerde hükümetin dışarıdan doktor getirme projesinin de dayandığı temel görüş budur. Mesele halkı düşünmek olsa idi, anlamlı şekilde kademeli hizmet organizasyonu yapılabilir, sağlık emekçisi de hak ettiği geliri elde eder, halk da makul düzey ve kalitede sağlık hizmetlerine kavuşmuş olabilirdi. Ama amaç, bir yandan kamu bütçesinde sağlık emekçilerine yapılan harcamaları kıstak, diğer yandan da özel hastane patronlarının karını yükseltmek olunca, sağlık emekçileri yük çeker, halkımız da yetersiz sağlık hizmeti alır konuma sokulmaktadır.

Samimi ve insancıl düşünceler geliştirilerek, sistemlerin, daha doğrusu sermayenin kendi çıkarları doğrultusunda oluşturduğu politikalarla mücadele edilemez. Böyle bir mücadele ancak halkların bilinçli kalkışı ile yapılabilir. Bu bağlamda üniversitelere ve akademisyenlere mücadelenin fikirsel alt-yapısını oluşturma işlevi düşmektedir. Üniversiteler ve akademisyenler sistemlerin genetik yapısını irdeleyerek ve çözümleyerek işleyişi topluma açıkça sergiler. Böylece toplumsal bilincin oluşmasına katkıda bulunur. Kapitalist sistem uzun yıllardan, hatta asırlardan beri varlığını sürdürebilmiş, çok geniş deneyimi olan, karşıt sistemlerle mücadele etmiş, gerektiği dönemlerde taviz vermesini bilmiş çok güçlü ve birikimli bir dokuya sahiptir. O nedenle, bu doku ile mücadelenin kolay olmayacağı açıktır. Kapitalizm, gerekli gördüğü yerde ve dönemde, aynen sosyal demokrasi uygulamasında olduğu gibi, taviz vererek büyük kesimleri yanına çekebilir.

Bu konuda küreselleşme ile ilgili bir örnek vermek istiyorum. Küreselleşmenin çevresel yoksulluğu artırdığı ve derinleştirdiği ortada olduğu halde, bazı yazarlar Afrika'da bazı hastalıkların azaldığını ve çocuk ölümlerinin gerilediğini ileri sürmekteler. Bu iddia doğru olabilir. Ama, bu noktada irdelememiz gereken, söz konusu görüntüsel iyileşmeler küreselleşmecilerin insancıl iyi niyetlerinden mi, yoksa sermayenin çıkarlarından mı kaynaklandığı konusudur. Çok büyük bir olasılıkla, ileri ülkelerdeki ilaç fabrikaları ürünlerini kendi zengin ülkelerinde satamayınca, sosyal politika uygulaması görüntüsü altında, hükümetlerine ya da Dünya Sağlık Örgütü'ne baskı yaparak, yardım yolu ile eldeki ilaçları geri ve yoksul

ülkelere aktarmış olabilir. Eğer böyle bir politika sonucunda dünyanın yoksul bölgelerinde bazı iyileşmeler görülüyorsa, bunu küreselleşmenin faziletine yormak yerine, sistemin rasyonelliği ile açıklamak daha akılcı ve toplumun bilincini yükseltici olmaz mı! Biraz önce sözünü ettiğim gibi, kapitalizm fevkalade deneyimli ve güçlüdür; halkların bilincini köreltebilmek için bazı fedakarlıklardan kaçınmaz.

SALONDAN- Sayın Önder'e çok teşekkür ediyorum. Sistemin mantığını çok berrak bir biçimde ortaya koydu ve bana şunu düşündürdü: Bir zamanlar bir milli eğitim bakanı söylemiş, bunu adapte ediyorum. "İnsanlar olmasın, iktisat ne güzel idare edecek, ama ortada insanlar var" demiş.

İZZETTİN ÖNDER- Yani, okullar ne güzel idare edilir.

SALONDAN- O öyle demiş, ben başka bir şey söyleyeceğim: İnsanlar oldukça hakları da çıkıyor ortaya, Allah Allah, yani bu insan haklarını savunulması misyonunu birileri üstlenmeye başlıyor yahut da o insanlar hastalanabiliyor yahut onları hastalıklardan korumak gerekiyor. Başka bir sektör doğruyor, yani insanı olan, ama iktisadın görmediği bir şey belirliyor. Burada bir çatışma çıkmaya başlıyor, bu sizin tarif ettiğiniz sistemle ortaya koyduklarıyla, bundan yarar sağlayamayanların bir çatışması ortaya çıkıyor. Zaten, belki yüz yıllardır sınıfsal çatışmaların kökü de buradan ortaya çıkıyor. Dolayısıyla, onların yapmak istedikleri nedir? Kendi çıkarlarına aykırı olanın bir çatışması ortaya çıkıyor.

Kapitalizm değişmeden, tamamen egemen olması insanı gören bir sistemin egemen olması ona sistem içerisinde bile çatışan iki kesimden biri egemen olmakla birlikte, öteki de görüşlerini ortaya koymak, çıkar sağlamak, aşama kaydetmek zorunda, haklarını korumak zorunda. Dolayısıyla, biz şimdi sisteme karşı olan, ama insanı da insan sayan maddi bakışı geliştirmeye çalışıyoruz. Kapitalizm içinde bunu yaşatmaya çalışıyoruz. Şu an konuştuğumuz mekan bakımından da biz bunu sosyal etkinlik politikaları diyoruz.

Dolayısıyla, bizim savaşımız dünya sistemi yenecek güçte olmamakla birlikte, bu sistemin de başı boş at oynatmasına olanak vermeyecek bir sistem. O bakımdan, çok çok eskilerden başlayan, ama çağımızda 1948'lerde Dünya Sağlık Örgütü yasayla bu sosyal .. anlayışını bugün de savunulması gerektiği, bunun hâlâ korkulu rüyası olmamalı sistem yöneticilerinin. Bu bir mücadeledir, mücadelede kazanmak da var, kaybetmek de var. Sizin örneklerinizden birincisinde tabii hakem olmadığınız için, yanlış bir alana girdiniz. Doktor hiçbir zaman hastanın peşini bırakmaz, ölümcül de olsa, yapacak bir şey olmasa dahi, bir şeyler yapmaktır.

Ben hala Bülent Ecevit ölmedi diye düşünüyorum. "Adamı rahat bıraksalar da ölse, bu doktorlar bırakmıyor adamı, ille bir şeyler yapıyorlar hala" Yani, çaresiz bile olsa, doktorlar bir mücadele ediyorlar. Onun için bu sistem bizi sevmese de, insanları sevmese de, biz hekimler olarak yine

bir şeyler yapacağız, yine mücadele edeceğiz, yine sosyalleştirmeyi savunacağız.

İZZETTİN ÖNDER- Hocam, müsaade ederseniz, ben bu görüşünüze, çok saygın karşılamış olmama rağmen, fazla katılmıyorum. Sistemler analizinde başat dokunun daima göz önünde bulundurulması gerektiği kanısındayım. Kapitalist sistemin başat dokusu, yani sistemi oluşturan ve götüren hakim güç sermayedir. Sermaye ise, kararlarını daima kendi çıkarı doğrultusunda verir. Söz konusu çıkar, doğrudan sermayeye yarar sağlamak şeklinde olabileceği gibi, karşıtlarının bilincini köreltmek amacıyla diğer kesimlere bazı haklar tanımak gibi dolaylı da olabilir. Sermayenin ana hedefi, çevresel dokuları (ki, bu dokulara insan da dahildir) metalaştırmak ve kendi doğrultusunda kullanmaktır. Metalaştırılan dokulara, sermaye uygun gördüğü yerlerde ve gerekli olduğu kadar fırsat vererek sistemi meşrulaştırmaya çalışır. Metalaşan dokunun sermayeye sağlayacağı avantaj bittiğinde, bu dokunun sermaye çevresinde tutunması kolay olmaz. Sermaye bazı dokuları, kendisine zarar vermeyecek şekilde bir kalıp içinde tutmaya da çalışır. Sosyal dokular böyle dokulardır. Bu dokular içine alınan sermaye dışı ve sermaye karşıtı kesimlere sermayeye karşı mücadele ediyor duygusu dahi kazandırılır. Böylece, sermaye karşıtı kesimler söz hakları olduğu, mücadele ettikleri, hatta bazı haklarını alabildikleri duygusuna kapılırlar. Ancak, derin çözümleme bize şunu gösterir ki, kararın oluşumunda ve uygulanmasında başat unsur daima sermayedir, karşıtlar ise mücadele görüntüsü içinde sadece uyum sağlıyordur. Böyle bir çözümleme toplumlar da derin çatışmaların yaşanmadığını, hatta varsıl toplumlar da işlerin demokrasi kuralı içinde düzgün gittiği görüntüsünü de oluşturabilir. Ama, ben buna karşıyım. Zira, birey bir sistemde temsilcileri eliyle ana kararlarda söz sahibi değil de, sadece uyum sağlama alanında tutuluyorsa, böyle bir yönetim biçimi demokrasi olarak adlandırılmaz. Buna belki "burjuva demokrasisi" adı verilebilir, o kadar!

Belki, çok klasik ya da iddialı düşünüyorum olabilirim. Ama, akademik yaklaşım yaptığımızda, böyle düşünmek zorunda olduğumuza inanıyorum. Zira üniversiteyi kuvvetler ayrımı çerçevesinde topluma ışık tutan üst düzeyli toplumsal düşün ve çözümleme üretme merkezi olarak ele aldığımızda topluma karşı görev tanımının sınırı böyle çizilebilir, sanıyorum. Üniversite, olguların çözümleyicisi olarak, toplumu ideolojik etki ve baskı altına alan güçlü sermaye ile toplum arasında yer alarak, topluma sağlıklı bilgi üretme zemini hazırlamaktan sorumlu bir kurumdur. Toplumu çevreleyen düşünce kalıbı sermaye tarafından oluşturulurken, üniversite bunun niteliğini topluma göstermek, hatta toplumu bu düşünce kalıbına karşı başışık hale getirmek durumundadır. Üniversite ideoloji üreten değil, ideoloji çözümleyen bir üst-kurumdur. Üniversitenin özerk olmasının anlamı ve toplum açısından zarureti bundan kaynaklanmaktadır. Bir ideoloji nedir, diye sorguladığımızda, başat grupların, başat olmayan kesimlere, kendi çıkarlarını kabul ettirdikleri, sermaye çıkarını onların kendi çıkarları olarak algılattırdıkları ve o çıkarı korumak ve yönetmek için

toplumsal bilince enjekte edilen düşünce sistemidir. İşte, üniversite bu oluşumu çözümlmeli ve topluma sunmalıdır.

Bir örnekle size çarpık algılama durumunu sergilemek isterim. Bir sendika toplantısında, bir soruya yanıt verirken üretim araçları üzerinde mülkiyet konusuna geldik. Birçok emekçi, "Mülkiyet İslam'da da vardır, mülkiyet kutsaldır" diye söze girdi. Ben de emekçilere şöyle dedim: "Benim ceketim benim, sizinki de sizin, patronunki de patronun. Peki, o koskoca makineler nasıl patronun oldu, diye hiç düşündünüz mü?" Emekçiler rahatsız oldular ve çoğu konuşmayı terk etti. İşte, sermaye ideolojisi; sermaye, üretim araçları üzerindeki mülkiyet durumunu, sermayeyi üreten emekçilere dahî, kutsal duygular kılıfı içinde, kabul ettirmiş. Böyle bir kesim sermayenin emrinde değil midir; örneğin iş çevrelerinin bir temsilcisi toplantıda olsa idi, böylesi fikir oluşturmuş emekçi kesimden ürker mi?

Aynı durum Avrupa İnsan Hakları Bildirgesine baktığımızda da karşımıza çıkıyor. Bu bildirgede insan hakları olarak sağlıklı yaşam, barış, çevre, çalışma hakkı vesaire sayılıyor. Ama tüm hakların önündeki engeli neyin oluşturduğu sorgulanmıyor! İşte bu durum kapitalizmin metalaştırdığı dokularda kafa karışıklığı yaratıyor. Dünyada sosyal demokrasi iki dönemde ortaya çıkmıştır. Bunlardan birincisi, Bismarck dönemi uygulaması, ikincisi ise, İkinci Paylaşım Savaşı'nı izleyen dönemde Avrupa ve diğer bazı kapitalist ekonomilerde görülen uygulamadır. Her ikisinde de derin komünizm korkusu hakim olmuştur. Sistem içinde sermaye karşıtlarının korkulu çıkışı olmadığı sürece, sistem toplumların bilincini körelterek, kendi yolunda ilerler.

Günümüzde de benzer bir kafa bulandırma işlemi gerçekleştirilmektedir. "Yeni dünya düzeni" ya da "Tarihin sonu geldi" söylemleri hep aynı amaca yöneliktir. Bu söylemlerle tarihin akışı sorgulanmıyor ve toplumlar sermayenin oluşturduğu düzenin kabulüne zorlanıyor. Kapitalizmin işleyişi sorgulanmıyor toplumlara. Böylece, kapitalizmin genetiği saklanıyor. Kapitalizmin genetiğini anlayabilirsek, günümüzde bir dünya sistemi haline gelmiş olan kapitalizmin, zamanla çevreye yayıldıkça, çevreyi proleterleştireceğini ve daha sonraki aşamada da yoksullaştıracağını anlayıp, sisteme karşıt olmaya başlayabiliriz. Böyle bir toplumsal bilinç oluşumu, doğal olarak, sermayenin işine gelmez. Bu süreç, tabii bir anda cereyan eden bir şey değil. Teşekkür ederim.

Hocam, sistemin yanlışlığı dediğiniz acaba nedir ve bunun kime göre yanlış kime göre doğru olacağına kim karar veriyor, sorusunun irdelenmesi gerekir. Zira, bir toplumda bir grup için doğru olan, başka bir grup için yanlış olabilir. Örneğin, sağlıkta dönüşüm projesi genel halk yığınları için yanlış, ama sermaye kesimi için doğru olabilir. Hatta, ilk anda kesimler arasında çıkar çatışması olarak görülebilen bazı politikalar, karşıt gruplara aynı anda yarar sağlayabilir. Örneğin, sağlıkta dönüşüm projesinin ana gayesi, sermaye üzerindeki vergi yükünün hafifletilmesi, bunun sağlanabilmesi için de kamu harcamalarının kısılması iken, sağlık harcamalarının büyük

bölümünün kamu kesimi tarafından finanse edilmesi ve gelir dağılımının bozuk olması koşullarında, söz konusu harcamalarda büyük kısıntısı beklenilmez. Zira, sağlık harcamaları, aynı anda güçlü ilaç ve sağlık alet ve gereçleri üreticilerinin de gelir kaynağıdır ve bu kesimlerin kararları kamu üzerinde çok etkilidir. Kamu karar süreçleri sağlık harcamalarının kısılmaması yönünde oluşurken, bu karar, aslında halkın sağlık gereksiniminin karşılanması amacı ile değil, ilaç fabrikalarının gelirlerinin kısılmaması baskıları altında alınmış olur. Türkiye’de eğer gereğinden fazla antibiyotik veya vitamin kullanılıyorsa ya da gereğinden fazla görüntüleme cihazı kullanılıyorsa, herhalde bunu halkın sağlık endişesinden çok, söz konusu ürünleri satan firmaların baskıları ile açıklamak daha doğru olur. Şunu belirtmek istiyorum ki, sosyal alanda gördüğümüz her şeyin her oluşumun bir mantığı vardır. Hiçbir şey saçma ve mantık dışı olarak rastlantısal ya da yanlış karar sonucunda oluşmamaktadır. Ancak, mantık kimin mantığı, çıkar kimin çıkarı, konuları önemlidir. Peki, öyleyse kararı kim veriyor? Kararı demek ki sermaye kesimi veriyor. Kanun yapımındaki kararı da bizim adımıza onlar veriyorlar, uygulamada da kararı da onlar verebiliyorlar. Toplumsal açıdan yanlış olarak algıladığımız tüm kararlar, sermaye açısından kar sağlayıcı, yani doğru kararlardır.

Hocam, müsaade ederseniz, size katılıyor olmakla beraber, olayların ve bazı kahramanların arkasında derin tarihsel koşullar ve zorunluluklar olduğunu düşünüyorum. Zira, tarih ve toplumsal dönüşümler salt insan faktörü ile anlatılamaz. İnsan da önemlidir, ama onu yapan ve

destekleyen tarihsel koşullar da çok önemlidir. Amaç, sadece insan ögesi yanında, arka-plandaki tarihsel koşulları da gündeme taşımaktır. Şu anda Türkiye’nin başında bulunan iktidar ve onun lideri ya da liderleri de tarihsel oluşum ve koşulların birer ürünüdür. Bu meseleyi, insanlık açısından olumlu bir gelişme olarak ifade etmiyorum. Sadece sosyal olguların da kendi oluşum kuralları olduğunu söylemek istiyorum.

ABD’nin Irak’ı işgal operasyonunun tezgahtarlığı ve uygulandığında ünlü ABD üniversitelerinin tavrına bir bakalım. O ünlü üniversiteler ABD’nin Irak’ı işgalinin bir kapitalist emperyalist hareket olduğu konusunu açık yüreklilikle dünyaya haykırmadı. Toplumsal ideolojiyi yöneten sermaye tüm halkları ve güçlü eğitim kurumlarını “kitle imha silahları” gibi saçma bir iddia ile uyuttu ve sistemin gereğini yaptı. Sistemin gereği şudur: ABD, ulaşmış olduğu kapitalist aşamada sıkışmış durumdadır. ABD, dünya enerji kaynaklarına hakim olarak, teknoloji üreterek ve Avrupa ve/veya Japonya’daki rakip firmaları satın alarak ya da onları ezerek bu sıkışıklığını aşmaya çalışmaktadır. Hangi kapitalist ülke böyle bir durumla karşılaşırsa, Türkiye de dahil, hepsi aynı girişimde bulunurdu. Bu meseleyi ABD saldırganlığı veya Bush yönetiminin saldırganlığı veya Bush’un Evangelist olması vb. gibi bilimsel olmayan açıklamalarla geçiştiremeyiz. ABD’nin Irak saldırısı Irak halkı için, insanlık için yanlış idi, ama bu saldırı ABD kapitalizmi için doğru idi. O zaman, Bush politikalarını değil, kapitalizmin saldırganlığını, emperyalist eğilimlerini ve insanı dışlayan amaçlarını göz önünde bulundurmak durumundayız.